

מראי מקומות - פסחים מד.

עוד הקשו התוס' (שם), שאפילו אם דין כדי אכילת פרס אינו דאורייתא, מכל מקום דין טעם כעיקר דאורייתא הוא, וכמבואר בהמשך הסוגיא, וכל שכן כאן שהעיקר עצמו לא נתבטל שצריך להיות אסור משום טעם כעיקר. ותירצו, שעתה סבר אב"י שמדין טעם כעיקר אינו מתחייב אלא אם כן אוכל כזית מן הטעם בבת אחת, כגון שהבליע כזית יין בב' כזיתי פת ואוכלן בבת אחת.

ה. ואי משטר קא שטר ואכיל לית ביה כזית בכדי אכילת פרס

בתוספת יו"כ (יומא פ:) הע"ה, שלכאורה כך היא דרך אכילתו של כותח הבללי, ומדוע לא יתחייב כרת האוכלו בדרך זו. והוכיח מזה, שאין הולכים אחר דרך אכילה של כל דבר בפני עצמו, אלא שיעור ודרך אכילה ושתייה הוא שוה בכל, ולכך גם השותה משקאות רותחים כמו קפה או תה, שהדרך לשותותם מעט מעט, אף שכך הוא דרך שתייתו, אינו מברך ברכה אחרונה, כיון ששהה בשתייה זמן רב משיעור שאר שתייה.

ו. ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר וכו'

פירש רש"י, שהשאלה היא כיצד אומרים 'שאני אומר' ותולים לקולא בעון מיתה. ויש לעיין, מדוע הוצרך רש"י להוסיף שהוא עון מיתה, לכאורה די בכך שיש איסור תורה באכילת תרומה לזה, כדי שיהא ספק דאורייתא לחומרא. ובספר תוס' נזיר (נזיר ל:) הביא מהברכת ראש שם, שהעיר כן על התוס' שם שכתבו כדברי רש"י שאין לתלות בעון מיתה. והוכיח מזה כשיטת הרמב"ם שספק דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן, ועל כן היה אפשר לומר הם אמרו והם אמרו, והקושיא היא רק מפני שיש בזה עון מיתה שאין מסתבר להקל בחיוב מיתה.

עוד הקשה התוס' הרא"ש, שאפי' אם כזית בכדי אכילת פרס לאו דאורייתא, הלא חצי שיעור אסור מן התורה, ואיך אומרים "שאני אומר" הלא איסור דאורייתא הוא. ותירץ בב' דרכים. א. שאכן אין סוברים כרבי יוחנן שחצי שיעור אסור מן התורה, אלא אינו אסור אלא מדרבנן. ב. שכל מה שסובר ר' יוחנן שחצי שיעור אסור מן התורה, הוא דוקא כשהאיסור בעין, אבל בתערובת אין חצי שיעור אסור מן התורה.

א. והתנן המקפה של תרומה וכו'

קושיית אב"י מהברייתא היא, שלכאורה מבואר שהיתר מצטרף לאיסור. ויש להקשות, מנין שהפסול הוא מדין היתר מצטרף לאיסור הוא, שמא הוא מדין טעם כעיקר, ולעולם לא אמרו היתר מצטרף לאיסור חוץ מנזיר. והמאירי ביאר, שדין טעם כעיקר לא נאמר אלא לענייני אכילה, אבל לגבי טומאה וטהרה לא שייך דין זה משום שאין הטעם מטמא.

ב. מקום מגעו אמאי פסולה הא בטלי להו תבלין ברוב

פירש רש"י, שסברו שדימוע הוא דרבנן, ולכך הקשו מדוע מקום מגעו פסול. והתוס' הקשו על פירושו, ופירשו שמדובר בשום ושמן שהם בעין, וקושיית הגמרא היא, מקום מגעו אמאי פסול, והרי אין בו שיעור כביצה, והואיל ואינו טמא אלא מדרבנן, היה לו להתבטל אצל המקפה.

וכתב המהרש"א שאין כוונת התוספות שהם ממש בעין, שהרי לשיטת התוספות אין אומרים היתר מצטרף לאיסור אלא בתערובת, אלא הם מעורבים אבל עדיין ניכרים שמפוזרים על המקפה. ובברכת אברהם הקשה, שלפי דברי תוס' שהם בעין, מה שייך לומר שיבטלו ברוב, הלא ביטול ברוב הוא רק בדבר שאינו ניכר. ותירץ, שמוכח מכאן שיש דין נוסף של ביטול, והוא מצד שנעשה טפל למקפה וחלק ממנה, וכיון שע"ז בטל מחשיבותו של עצמו, שוב אומרים על המקפה שדינה כחולין, מחמת רובו ככולו.

ובתוס' בנזיר (ל: ד"ה אמר) כתבו, שהטעם שרש"י לא פירש כן הוא משום שסובר שגם כל שהוא מקבל טומאה, ושיעור כביצה הוא רק כדי לטמא אחרים.

ג. מאי טעמא לאו משום דהיתר מצטרף לאיסור

כתב המהר"ם חלאוה שמשמע מזה, שלדין היתר מצטרף לאיסור אין צריך שיהיה חצי זית של איסור וכמו שפי' הראב"ד, שהרי בכזית תבשיל, אין הדעת נותנת שיהא בו חצי זית תבלין.

ד. וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא היא

התוס' בנזיר (ל: ד"ה וכזית) העירו, שהרי היא משנה מפורשת בכריתות (יב:) ששיעור איסור אכילה הוא רק בכדי אכילת פרס, ומיהו כוונת קושיית הגמרא. ופירשו, שהיה הוה אמינא ששיעור זה הוא רק באיסורים שהם בעין, אבל כשהאיסור בתערובת הואיל ואין היתר מצטרף לאיסור, יתבטל אפילו באופן שיש כזית בכדי אכילת פרס, ולזה אמרו שאף באופן זה אומרים שכדי אכילת פרס הוא דין דאורייתא.